

Functions of Interjections in Thai

Phatcharee Jampa,

M.A.(Thai), Lecturer

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University

Abstract

Although syntactically, interjections are secondary to lexical and grammatical words, they do have significant functions. Interjections are remarkable with their expressiveness, and are considerably related to the language user and the social context. Mass media such as newspapers often resort to interjections to color and season their messages with, as well as to attract the audience. Undeniable is the communicative power of interjections, which also reflect human verbal creativity.

Keywords: grammatical classification, interjections, mass media, social function

บทบาทของคำอุทานในภาษาไทย

พัชรีย์ จำปา

อ.ม.(ภาษาไทย), อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คำอุทานเป็นคำที่มีบทบาทสำคัญหลายประการ แม้ในทางไวยากรณ์จะเป็นรองคำหลักและคำไวยากรณ์ แต่คำอุทานก็มีความโดดเด่นในการสื่ออารมณ์ต่างๆ และสัมพันธ์กับผู้ใช้ภาษาและบริบททางสังคมไม่น้อย สื่อมวลชนบางประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ นิยมใช้คำอุทานเพื่อช่วยเสริมอรรถรสของเนื้อความและมุ่งดึงดูดใจผู้อ่าน คำอุทานจึงมีพลังในการสื่อสารและแสดงศักยภาพทางปัญญาอันล้ำเลิศของมนุษย์ในอันที่รู้จักประดิษฐ์ดัดแปลงคำมาใช้ประโยชน์อย่างอนงอนันต์

คำสำคัญ: คำอุทาน, ทักษะทางไวยากรณ์, บทบาททางสังคม, สื่อมวลชน

ความนำ

กล่าวกันว่า “คำพูด” เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงประสิทธิภาพของมนุษย์ เพราะนอกจากจะใช้บอกเล่าความรู้ ความคิด ทศนคติ ตลอดจนสิ่งนี้กฝืนต่างๆ ของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้แล้ว บางครั้งมนุษย์ยังใช้เพื่อแสดงการแข็งขัน ก้าวร้าว หรือสยบผู้อื่น จุดมุ่งหมายมากมายของมนุษย์ซึ่งต้องการจะสื่อสารสู่กันและกันเช่นนี้เอง มนุษย์จึงจำเป็นต้องคิดสร้างคำพูดในรูปแบบต่างๆ ขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเลือกใช้ได้อย่างพอเพียง

โดยทั่วไปถือว่าคำใดจะใช้สื่อความหมายได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันของคนในแต่ละสังคม บางครั้งแม้เปล่งถ้อยคำออกมาเพียงคำเดียว แต่หากเป็นที่รับรู้และเข้าใจกันได้ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังก็ถือว่าเป็นคำนั้นเป็นภาษา คำอุทานนับเป็นรูปแบบหนึ่งของคำที่ว่านี้ ยกตัวอย่างเมื่อได้ยินว่า “อู๊ย” ผู้ฟังอาจนึกไปได้ต่างๆ ว่าผู้พูดกำลังตกใจ ดีใจ ประหลาดใจ ฯลฯ ผู้ฟังจะเข้าใจความหมายของเสียงนี้ได้ดีขึ้นก็ต่อเมื่อมีบริบทของการใช้มาช่วยขยายความ คำอุทานจึงเป็นคำที่

สามารถสื่อความรู้สึกของผู้พูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องใช้ถ้อยคำให้ยืดเยื้อ

คำอุทานกับทักษะทางไวยากรณ์

เมื่อนักไวยากรณ์แบ่งคำออกเป็นชนิดต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาระบบไวยากรณ์ของภาษา คำอุทานมักจะมีการนำมากล่าวถึงไว้ในลำดับท้ายๆ ของบรรดาคำทั้งหลาย เนื่องจากไม่ได้เป็นคำหลักเหมือนคำนามและคำกริยา หรือเป็นคำที่ช่วยขยายรายละเอียดของคำอื่น เช่น คำคุณศัพท์หรือคำวิเศษณ์ รวมทั้งยังไม่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์เหมือนคำบุพบทและคำสันธาน แต่กระนั้นนักไวยากรณ์ก็ไม่อาจละเลยที่จะจัดให้คำอุทานเป็นคำชนิดหนึ่งในระบบของภาษา และถือได้ว่าเป็นคำชนิดเดียวที่มีบทบาทเด่นในการแสดงอารมณ์ต่างๆ

ในหนังสือหลักภาษาไทย พระยาอุปกิตศิลปสาร (2538, 109-111) แบ่งคำอุทานออกเป็น 2 พวกคือ อุทานบอกอาการ และอุทานเสริมบท ท่านได้แจกแจง

รายละเอียดว่า คำอุทานบอกอาการจะใช้บอกอาการในเวลาพูดจากัน เช่น อาการร้องเรียก เฮ้ย! เนอะ! โว้ย! อาการโกรธเคือง เช่น ดูดู! เหม่! ซี้ๆ! อาการประหลาดใจ เช่น เอ๊ะ! เอ! โอ! คุณพระ! อาการสงสารหรือปลอบโยน เช่น พุ่โธ่! เจ้าเอ๋ย! น้องเอ๋ย! อาการเข้าใจหรือรับรู้ เช่น อ้อ! หือ! เออ! อาการเจ็บปวด เช่น อ๊ย! อ๊ยหนา! โอ๊ย! โอ๊ย! อาการสงสัยหรือได้ถาม เช่น หือ! แห! หา! หนอ! อาการห้ามหรือทักท้วง เช่น ไซ้! หือหือ! ฮ้า! เป็นต้น

นอกจากนี้คำอุทานบอกอาการยังใช้สอดลงระหว่างถ้อยคำเพื่อให้ถ้อยคำนั้นสละสลวย ได้แก่ อ้า! ไอ้! แส! เฮย! แล! อา! นอ! เป็นต้น ท่านอธิบายว่าเป็นคำที่มักใช้ในการประพันธ์ และไม่ต้องใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์กำกับ เช่น ใช้ในสร้อยโคลงว่า เกิดนา! จริง! แฮ! พ่อ! เฮย! และแท้ที่จริงคำอุทานเหล่านี้ก็คือคำปกติที่มีการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์เพื่อให้เข้ากับระเบียบของคำประพันธ์นั่นเอง

ส่วนคำอุทานเสริมบทซึ่งเป็นอีกประเภทหนึ่งของคำอุทาน ในหนังสือหลักภาษาไทยเล่มนี้ หมายถึง คำที่ผู้พูดกล่าวเพิ่มเติมลงไปเพื่อให้เสียงยาวขึ้น เพราะภาษาไทยมีน้อยพยางค์ และพูดหมดเสียงเร็ว จึงได้มีการลากเสียงคำเดิมออกไป เช่น ลูกเต้า! แชนแมน! เลขผา! เป็นต้น ในแง่นี้จะเห็นว่าผู้ประพันธ์ให้ความสำคัญกับคำอุทานในฐานะเป็นคำที่เสริมเข้ามาเพื่อมุ่งประโยชน์ทางเสียง อีกทั้งยังตั้งข้อสังเกตว่าคำอุทานเสริมบทบางคำเกิดจากการนำคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมาเสริมไว้ เช่น เสือ! สาด! เรือ! แพ! ม้า! ล่า! คำเหล่านี้เดิมเคยมีใช้กันอยู่แต่ภายหลังมีความหมายเลือนไป ผู้พูดจึงกล่าวไว้เพื่อให้คล้องจองกัน

การแบ่งคำอุทานของพระยาอุปกิตศิลปสาร ใช้เกณฑ์ความหมายเป็นหลัก เพราะฉะนั้นคำที่มีความหมายไม่ชัดเจนแต่ประกอบอยู่กับคำที่สื่อความหมายได้ ท่านก็จัดให้คำเหล่านี้เป็นคำอุทานเสริมบท ส่วน บรรจบ! พันธุมธธา (2529, 212-214) แสดงความเห็นเพิ่มเติมไว้ในหนังสือลักษณะภาษาไทยว่า คำอุทานสร้อยบท (หรือคำอุทานเสริมบทตามการเรียกของพระยาอุปกิตฯ - ผู้เขียน) หมายถึงคำที่มาในคำซ้อนซึ่งเป็นคำที่ประกอบขึ้นด้วยคำที่มีความหมายคล้ายกัน แม้ว่าในปัจจุบัน

คำหนึ่งอาจจะไม่มีความหมายเป็นที่เข้าใจกันแล้วก็ตาม เนื่องจากเวลาที่ล่วงเลยทำให้ความหมายของคำเลือนไป เพราะไม่มีที่ชี้ เช่น แชนแมน! ถนนร่นแถม! แต่คำเหล่านี้ อาจมีความหมายอยู่ในภาษาถิ่นใดถิ่นหนึ่ง จึงควรจัดให้เป็นคำซ้อนมากกว่าที่จะทิ้งไปโดยถือว่าเป็นสร้อยบท

นักไวยากรณ์ไทยในสมัยต่อมาได้ศึกษาภาษาไทยโดยใช้การอธิบายตามแนวทางทฤษฎีภาษาศาสตร์จากสำนักคิดต่างๆ ในส่วนของคำอุทานมีผู้เห็นแตกต่างกันไปบ้าง อาทิ นววรรณ พันธุมธธา (2527, 90-91) จัดให้คำอุทานเป็นชนิดย่อยของคำเรียก-ร้อง และเป็นคำที่เกิดจากการเปล่งเสียงแสดงอารมณ์ เช่น เอ! อ้าว! แสดงความประหลาดใจ! อ๊ย! ตายจริง! แสดงความตกใจของผู้หญิง! อพิ! โธ่! โธ่! โธ่! แสดงความสมเพช! สงสาร! ฮะ! ฮ้า! หา! แสดงความประหลาดใจ! เอ๊ะ! แสดงการเยาะเย้ย! เอ! เอ! แสดงความไม่แน่ใจ! เป็นต้น นอกจากนี้ นววรรณ ยังเสนอความเห็นที่น่าสนใจไว้ว่า ในอารมณ์อย่างเดียวกัน คนต่างชาติต่างภาษาจะอุทานแตกต่างกัน

ส่วน อุดม วัชรมลิขิตดี (2542, 119-124) ศึกษาคำอุทานไว้คล้ายคลึงกับแนวทางของ นววรรณ คือ ยึดตามหน้าที่ของคำเป็นหลัก และเรียกชื่อว่าคำอุทานและอาลปะนะ พร้อมทั้งอธิบายว่าคำอุทาน เป็นคำที่เปล่งออกมาเมื่อเกิดอารมณ์ต่างๆ เช่น แหม! ตาบ้า! ชะชะ! โอ๊ย! ตายตาย! อู๋! เอ้อ! ฮือ! ฯลฯ และคำอาลปะนะ คือ คำเรียกขอความช่วยเหลือ เรียกความสนใจ ขานรับหรือตอบรับ เช่น ช่วยด้วย! หมอบลง! พี่จ๋า! เออ! น้า! หือ! ค่ะ! ฯลฯ

เรื่องเดช ปันเชื่อนชิตย์ (2541, 202) ให้นิยามว่า คำอุทาน คือ คำหรือกลุ่มคำที่เปล่งออกมาเพื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ เช่น ตกใจ! ดีใจ! เสียใจ! เป็นต้น และแบ่งคำอุทานออกเป็น 2 ชนิดโดยใช้พยางค์เป็นเกณฑ์แตกต่างไปจากนักไวยากรณ์คนอื่น ๆ ได้แก่ คำอุทานที่มีพยางค์เดียว เช่น เฮ้ย! เนอะ! นี! โว้ย! และคำอุทานที่มีหลายพยางค์ เช่น ดูดู! คุณพระช่วย! อนิจจัง! นอกจากนี้เรื่องเดชยังให้ความเห็นว่า คำอุทานเสริมบทไม่ใช่คำอุทาน แต่เป็นคำเสริมซึ่งเป็นหน่วยประสานที่ไร้ความหมาย

จะเห็นว่า แม้นักไวยากรณ์จะศึกษาคำอุทานไว้ต่างกันบ้าง แต่ก็เห็นพ้องกันว่าคำอุทานเป็นคำที่เปล่ง

ออกมาเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดเป็นหลัก ประโยชน์ในทางไวยากรณ์ของคำอุทานจึงค่อนข้างมีน้อย เมื่อเทียบกับคำชนิดอื่น ๆ แต่ถ้าหากลองสังเกตการใช้คำอุทานของคนในสังคม เราจะพบว่า มีลักษณะบางอย่างที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อย เช่น คำอุทานว่า โอ! พระเจ้า คุณพระช่วย! อัลล้าห์! ในเบื้องต้นผู้ฟังมักจะสรุปว่า ผู้พูดคำเหล่านั้นนับถือศาสนาต่างกัน แต่ในบริบทการใช้จริงอาจไม่เป็นเช่นนั้น หรือถ้าหากเราได้ยินใครอุทานว่า อู๋ตายว้ายกรี้ด ก็อาจจะเเน่ได้ว่าผู้พูดเป็นเพศใด ฯลฯ ในทัศนะของผู้เขียนจึงเห็นว่าคำอุทานเป็นคำที่มีบทบาททางสังคมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคำอื่น ๆ ในภาษา

บทบาททางสังคมของคำอุทาน

ความตระหนักในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างภาษากับเจ้าของภาษา ทำให้ปัจจุบันมีการขยายแวดวงการศึกษาภาษาออกไปมากขึ้น นอกจากคำอธิบายเฉพาะตัวภาษาเองแล้ว แนวทางการศึกษาภาษายังบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาได้อย่างครอบคลุมและรอบด้านยิ่งขึ้น เช่น ภาษากับสังคม ภาษากับวรรณกรรม ภาษากับจิตวิทยา ภาษากับการศึกษา ภาษากับมานุษยวิทยา และภาษากับคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

คำอุทานในภาษาไทยที่มีใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มีทั้งคำเดิมที่เคยใช้กันต่อ ๆ มา และคำที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้นอกจากจะชี้ให้เห็นว่าคำอุทานสัมพันธ์กับชีวิตของผู้ใช้ภาษาแล้ว อีกแง่หนึ่งยังเป็นพื้นฐานในการพิจารณาได้ว่าคำอุทานมีบทบาทอย่างไรในทางสังคม

1. คำอุทานแสดงลักษณะทางสังคมของผู้พูด
เพราะภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ถ่ายทอดความคิดสู่กัน ภาษาและความคิดจึงต่างมีอิทธิพลต่อกันอย่างแยกไม่ออก อีกทั้งมนุษย์มักคิดรวมกันเป็นกลุ่ม ภาษาย่อมแสดงวิถีคิดของผู้ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันด้วย เมื่อมีการจำแนกกลุ่มคนในสังคมออกได้ตามวัย เพศ อาชีพ การศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ชชาติพันธุ์ ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการแบ่งกลุ่มภาษาไปพร้อมกัน ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการใช้คำอุทานที่สัมพันธ์กับลักษณะทางสังคมของผู้พูด ดังต่อไปนี้

1.1 วัย คำอุทานหลายคำเป็นคำที่ใช้พูดกันทั่วไปโดยไม่จำกัดกลุ่ม แต่บางคำก็นิยมใช้พูดกันเฉพาะกลุ่มที่มีวัยเดียวกัน เมื่อเวลาผ่านไปคำอุทานบางคำอาจกลายเป็นคำพ้องสมัย เพราะไม่มีผู้ใช้พูดกันอีกในสมัยปัจจุบัน ในทำนองเดียวกันบางคำก็เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน และใช้พูดกันเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ ดังตัวอย่างในรายการข่าวบันเทิงของสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ ผู้จัดรายการได้เล่าว่า นักแสดงมีความยุ่งยากมากเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนภาษา เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของเรื่องซึ่งเป็นแนวละครย้อนยุค บางครั้งเมื่อนักแสดงเปลือยภาษาที่ไม่ถูกต้องออกมาก็ต้องมีการถ่ายทำกันใหม่ เช่น ในฉากหนึ่งดาราน่าชายแสดงความดีใจด้วยการร้องตะโกนออกมาว่า “เย้!” ฉากนั้นจึงใช้ไม่ได้และต้องตัดทิ้งไป

ตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นว่ายุคสมัยของผู้ใช้ภาษากับคำอุทานมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น เมื่อเวลาล่วงเลยไปคำอุทานใหม่ๆ ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ เช่นเดียวกับคำอุทานเก่าๆ ก็ดูจะล้าสมัยไป คำอุทานบางคำจึงบอกยุคสมัยและยังรวมไปถึงบอกวัยของผู้พูดด้วย เช่น อพิไถ้อพิถั่ง ออกอีแป้นแตก คุณพระช่วย ฯลฯ จัดเป็นคำอุทานของคนรุ่นผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบันมักจะอุทานกันว่า โห เหวอ โอโยโยโหย แป่ว ว้าว เย้ เป็นต้น ผู้พูดบางคนที่อยู่คนละวัยกันยังอาจนิยมใช้คำอุทานเหล่านี้เพื่อสื่อความร่วมสมัย ในขณะที่วัยรุ่นคนใดหากใช้คำอุทานอย่างรุ่นผู้ใหญ่ก็จะกลายเป็นที่ล้อเลียนจากเพื่อนรุ่นเดียวกัน หรือเมื่อได้ยินเด็กเล็กๆ ร้องว่า แฮ้อ! เราก็อาจจะนึกขึ้นที่เด็กรู้จักใช้คำอุทานเลียนแบบผู้ใหญ่

1.2 เพศ ความร่ำรวยคำในภาษาไทยทำให้เราสามารถเลือกใช้คำอุทานแสดงอารมณ์ได้อย่างหลากหลาย นอกจากบางคำจะบอกวัยของผู้พูดแล้ว ยังมีคำอุทานอีกหลายคำที่บอกเพศ เช่น อู๋ย อู๋ตาย ต้าย ว้าย ว้ายกรี้ด โถ ฯลฯ คำอุทานเหล่านี้มักใช้กันในหมู่ผู้หญิง ส่วนบางคำก็มักนิยมใช้ในหมู่ผู้ชาย เช่น โธ่เว้ย โว้ย วะวะ ฯลฯ รวมทั้งยังมีคำอุทานอีกหลายคำที่ใช้ได้โดยไม่จำกัดเพศ เช่น โธ๊ะ อ้าว อ๊ะ เอ เป็นต้น

น่าสังเกตว่าในบางสังคมได้จำแนกคำอุทานตามการใช้ของเพศชายและหญิงเอาไว้ค่อนข้าง

ชัดเจน ดังตัวอย่างในงานของเอมอร์ ดรูวีเชียร (ม.ป.ป., 46) ซึ่งให้เห็นว่าในภาษาอังกฤษมีคำอุทานบางคำที่ใช้แตกต่างกันไปตามเพศของผู้พูด เช่น ผู้ชายใช้ว่า Shit! Hell! Dam it! แต่ผู้หญิงต้องเปลี่ยนเป็น Shoot! Darn it! Gosh! Oh dear! เป็นต้น เนื่องจากผู้หญิงได้รับการอบรมให้เป็นกุลสตรี จึงต้องระมัดระวังกิริยามารยาทตลอดจนการใช้ถ้อยคำไม่ให้ฟังดูรุนแรงเกินไป แต่ในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าผู้หญิงจะใช้คำอุทานของผู้ชายมากขึ้น เพราะบทบาททางสังคมเปลี่ยนแปลงไป

1.3 ถิ่นที่อยู่อาศัย เจือปนทางสังคมของผู้พูดในเรื่องถิ่นที่อยู่อาศัยอาจนำมาใช้อธิบายความแตกต่างในการใช้คำอุทานได้ เช่น ช่วย มักเป็นคำอุทานของชาวไทยภาคอีสาน อัลเลาะห์ มักเป็นคำอุทานของชาวไทยภาคใต้เชื้อสายมลายู ไอ้หยา เพี้ย มักเป็นคำอุทานของชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นต้น

นอกจากนี้ในกลุ่มผู้พูดที่ต่างวัฒนธรรมกัน เสียงอุทานเดียวกันอาจสื่อความหมายแตกต่างกันไป ดังตัวอย่างโฆษณาชิ้นหนึ่งในโทรทัศน์กล่าวถึงหนุ่มไทยเดินทางไปต่างประเทศ และแสดงความลึงเลที่จะบอกคนขับรถแท็กซี่ถึงจุดหมายปลายทางของตนจึงเปล่งเสียงว่า อ่า และทำท่าหยุดคิด แต่คนขับรถแท็กซี่กลับมีที่ท่าว่าเข้าใจแล้วขับพาไปยังร้านขายเครื่องดื่มแห่งหนึ่งหนุ่มไทยสังเกตเห็นว่าลูกค้าในร้านใช้เสียง อ่า! เมื่อต้องการได้เครื่องดื่ม (ซึ่งเป็นสินค้าที่ต้องการโฆษณา) จึงเข้าใจการตีความของคนขับรถแท็กซี่และอุทานว่า อ้อ คนขายเครื่องดื่มจึงยื่นให้ฟังชัดๆ อีกครั้งว่า อ่า! เพื่อให้หนุ่มไทยออกเสียงให้เหมือนกับชาวยุโรป

ตัวอย่างโฆษณาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านอกจากคำอุทานจะสื่อวัฒนธรรมของแต่ละชาติแล้ว อีกนัยหนึ่งยังเชื่อมโยงไปสู่สถานะทางสังคมของผู้พูดด้วย ในปัจจุบันเราอาจพบว่าการยืมคำอุทานจากภาษาอังกฤษมาใช้กันมากขึ้น เช่น ว้าว โอมาโยก๊อด อือฮิ ฯลฯ คำอุทานเหล่านี้แสดงตัวตนของผู้พูดได้ระดับหนึ่งว่าเป็นคนทันสมัยและมีการศึกษาสูง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าคำอุทานกับผู้พูดมีความสัมพันธ์กัน ในฐานะที่ผู้ใช้ภาษามีทั้งลักษณะเฉพาะตนและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงเสียงไม่ได้ที่โครงสร้างทางสังคมจะเป็นปัจจัยกำหนดให้ผู้พูด

เลือกใช้คำอุทานที่แตกต่างกัน หรือกล่าวได้อีกแง่หนึ่งว่า คำอุทานสามารถบอกลักษณะบางประการทางสังคมของผู้พูดได้ เช่น วัย เพศ ถิ่นที่อยู่อาศัย และชาติพันธุ์ เป็นต้น

2. คำอุทานแสดงปฏิสัมพันธ์ในการสนทนา

การสนทนาเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้ภาษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันของคนในสังคม คำอุทานคำเดียวกันอาจใช้แสดงความรู้สึกได้แตกต่างกันไป บริบทของการสื่อสารจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการที่จะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเจตนาของผู้พูดได้มากขึ้น

ในภาษาไทยมีคำอุทานอยู่อย่างหลากหลาย และใช้สื่ออารมณ์ได้ต่างๆ กันตามแต่ความพอใจของผู้พูดว่าจะเลือกหยิบใช้คำใดมาสื่อความหมาย เช่น แอ้ม แนะ อูย เซอะ อ้าว เฮ้ ฮ้า ฯลฯ บางคำก็ใช้เพื่อเกริ่นนำให้ผู้ฟังรู้ว่าผู้พูดกำลังต้องการจะเริ่มต้นหรือยุติการสนทนา เช่น อ้า เอ อ้อ เออ นี่ ฯลฯ หรือเมื่อผู้พูดนึกหาคำพูดเหมาะๆ ไม่ทัน ในบางขณะก็อาจใช้คำอุทานเพื่อบอกกล่าวท่าทีของตนออกมา เช่น เอ้อ ว้า ป๊ะ แป่ว ฯลฯ และในบางสถานการณ์เมื่อการสนทนาจำลองจะดำเนินไปสู่ความขัดแย้ง คู่สนทนาต้องการหลีกเลี่ยงความรุนแรงโดยละเว้นการเอ่ยถ้อยคำที่จะทำให้อีกฝ่ายกระทบกระเทือนใจ หรือเพื่อเปิดโอกาสให้ทั้งผู้พูดและผู้ฟังมีเวลาหยุดคิดหรือไตร่ตรองบางอย่าง คำอุทานก็จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในสถานการณ์เหล่านี้

กล่าวได้ว่าเจตนาในการเลือกใช้คำอุทานในบริบทการสนทนาเป็นไปเพื่อมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง บางครั้งในขณะที่สนทนาผู้ฟังอาจสังเกตเห็นท่าทีของผู้พูดได้จากการใช้คำอุทานเพื่อบอกกล่าวทางอ้อมให้อีกฝ่ายเปลี่ยนหัวข้อสนทนา เปลี่ยนผลัดหรือเปลี่ยนบทบาท และหากผู้พูดต้องการจบผลัดสนทนาเอาไว้เป็นของตนก็อาจทอดเสียงอุทานให้ยาวขึ้นเพื่อส่งสัญญาณให้อีกฝ่ายรู้รอกทำที่ไว้ก่อน ในการใช้รูปเขียนมักจะกำกับด้วยเครื่องหมายจุดไข่ปลา เช่น อือม... อ้อ... เอ... เอ้อ... เป็นต้น

เพราะเหตุที่คำอุทานบางคำแม้เป็นคำเดียวกันแต่อาจสื่ออารมณ์ของผู้พูดแตกต่างกันไปเมื่ออยู่ต่างบริบท ทั้งนี้ผู้ฟังจะต้องอาศัยการตีความอย่างรอบคอบ บางครั้งผู้ฟังก็อาจจะต้องย้อนถามผู้พูดกลับไปเพื่อให้

ช่วยยืนยันว่าเข้าใจตรงกัน ดังตัวอย่างบทสนทนาในหนังสือรวมเรื่องสั้น *ฟ้ากับดิน* ของลาวคำหอม ในตอนจบของเรื่อง *คนพันธุ์* ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ในสมัยหนึ่งที่ทางการไทยได้นำพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์เข้ามาจากต่างประเทศเพื่อใช้เป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ในการเกษตร ต่อมาก็มีข่าวว่าไทยจะรับฝรั่งชาวอเมริกาเข้ามาเป็นที่ปรึกษาอีกด้วย ตัวละครคือสองตายายในเรื่องนี้จึงนำมาเป็นหัวข้อสนทนาในเชิงปรับทุกข์กัน ดังนี้

“อ้ายเจ้าหุ่นไถ่นั่น เขาส่งมาทำไมเล่า?”

.....

“เขาส่งมาทำพันธุ์เหมือนกับวัวใช้ไหม” นางถามต่อ

“น่าจะยัง เดียวนี้เขาเพิ่งส่งมาสำหรับผู้หญิงในกรุงเทพฯ” เสียงตอบด้วยความกระหึ่มใจ

“เอ้อ”

“เอ้อ อะไรเล่า?” ผู้เป็นสามีส่ายหัว

“เอ้อ สงสาร สงสารวัวไทยนะตานะ” นางพูดตะกุกตะกัก

“หือ-ฮือ คนไทยด้วย” ประโยคสุดท้ายแผ่วเบาและเสียงดังไปในราตรีอันมืดม่น

จะเห็นว่าตัวอย่างบทสนทนาข้างต้น ใช้คำอุทานเพื่อแสดงลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันระหว่างตัวละครคือตากับยาย การถามย้ำของตาเมื่อได้ยินเสียงอุทานแสดงความรู้สึกอึดอัดหรือไม่สบายใจของยาย ตาจึงต้องถามต่อไปเพื่อให้ยายขยายความสิ่งที่กำลังคิดอยู่ออกมาให้ชัด คำอุทานในตอนท้ายของตาซึ่งตอบรับการปรารภของยายและคล้ายรำพึงอยู่กับตัวเอง โดยปล่อยให้เสียงอุทานแผ่วหายไปจนเหลือไว้แต่ความเงียบงันช่วยให้ผู้อ่านสามารถตีความได้ว่ายังมีบางอย่างที่ค้างคาอยู่ในใจของตัวละคร การจบเรื่องลงด้วยวิธีนี้นับเป็นการทิ้งปมปริศนาให้ผู้อ่านต้องเก็บมาขบคิดกันต่อไป และแม้คำพูดซื่อๆ ของตัวละครอาจเรียกรอยยิ้มจากผู้อ่าน แต่อีกทางหนึ่งกลับเป็นการซ่อนนัยประชดเสียดสีเอาไว้ อย่างแนบเนียนและเจ็บลึก คำอุทานในบทสนทนาดังกล่าวจึงใช้สื่อความได้อย่างน่าสนใจ

3. คำอุทานแสดงความสุภาพ ความสุภาพถือเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่มีอยู่ทั่วไปในทุกภาษา เพราะ

นอกจากจะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังแล้วยังเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ด้วย เช่น สังคมไทยถือว่าความสุภาพเกิดจากการให้ความเคารพ และรู้จักให้เกียรติผู้อาวุโสกว่า ดังนั้นในการสนทนา ผู้พูดที่อ่อนอาวุโสจึงจำเป็นต้องเลือกใช้คำให้ถูกต้องและเหมาะสมตามบริบทของการสื่อสารเพื่อแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน เช่น การใช้คำสรรพนาม การใช้คำลงท้าย การใช้คำราชาศัพท์ ฯลฯ

แม้ว่าคำอุทานจะไม่มีกำหนดชัดเจนว่าควรใช้อย่างไรจึงจะแสดงความสุภาพของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟัง เพราะหลายคำสามารถนำมาใช้ได้หลายบริบท แต่ก็พอจะแยกได้ว่า คำอุทานที่ถือว่าไม่สุภาพนั้นพิจารณาได้จากการใช้ในลักษณะที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน ดังที่พรทิพย์ เฉิดฉินนภา (2544, 172) ได้นำมาใช้แบ่งคำอุทานออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. คำอุทานที่เป็นภาษาสุภาพ สามารถใช้ได้ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น โอ้! พุทโธ! คุณพระช่วย! อนิจจัง! อนิจจา! โอ! เอ๊ะ! เป็นต้น

2. คำอุทานที่เป็นภาษาปาก ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาที่ค่อนข้างจะไม่สุภาพ มักใช้ในภาษาพูดเท่านั้น เช่น โอโห! อ้อฮือ! เฮ้ย! ว้าย! จริงหรือนี่! เหวอ! โธ่เว้ย! โธ่เว้ย! เป็นต้น

จะเห็นว่าแนวคิดของพรทิพย์ใช้วิธีจำแนกประเภทย่อยของคำอุทานควบคู่กันไปทั้งเรื่องภาษาพูด ภาษาเขียนและเรื่องความสุภาพ การตั้งข้อสังเกตไว้กว้างๆ เช่นนี้น่าจะได้นำมาพิจารณากันอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะประเด็นภาษาพูดและภาษาเขียนซึ่งยังมีข้อถกเถียงกันมากกว่ารูปแบบภาษาเช่นจริงควรจัดว่าเป็นภาษาพูดหรือเป็นภาษาเขียน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2541, 166-180) และจากการที่อมราได้ทบทวนวรรณกรรมของสุภา ชดเชย (1988) และสุภาณี เทียรเจริญ (1987) ผลสรุปของงานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าภาษาพูดและภาษาเขียนไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด นักภาษาศาสตร์บางคนยังเห็นว่าภาษาทั้งสองแบบนี้อาจมีลักษณะคล้ายกับภาษาเป็นทางการกับไม่เป็นทางการซึ่งพิจารณาจากกาลเทศะ ผู้ฟังและเรื่องที่พูด ในขณะที่อมราเสนอว่าการแบ่งภาษาพูดและภาษาเขียนควรใช้เกณฑ์ว่าจนลีลา

แบบตายตัว (stereotype) ซึ่งเป็นภาษาแบบที่คนส่วนใหญ่ใช้พูดกันน่าจะดีที่สุด เพราะเป็นมุมมองจากมิติของผู้ใช้ภาษาเอง

ด้วยเหตุที่ยังมีความคาบเกี่ยวกันอยู่มาก ระหว่างภาษาแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาเป็นทางการ และภาษาไม่เป็นทางการ ทำให้เราไม่อาจด่วนสรุปได้ว่าคำอุทานใดบ้างจะปรากฏใช้อยู่ในรูปแบบภาษาเหล่านี้ โดยเฉพาะลักษณะสำคัญของคำอุทานคือคำที่มุ่งแสดงอารมณ์ต่างๆ การใช้รูปแบบภาษาเป็นเกณฑ์จำแนกความแตกต่างของการใช้คำอุทานจึงค่อนข้างเป็นเรื่องยากที่จะชี้ชัดว่ารูปแบบใดสามารถใช้คำอุทานได้หรือไม่ ทั้งนี้ น่าจะมีการค้นหาคำตอบให้กระจ่างขึ้นโดยใช้ข้อมูลทางภาษาศาสตร์อย่างเป็นระบบ

ส่วนประเด็นเรื่องการใช้คำอุทานที่เป็นภาษาสุภาพและจะปรากฏได้ทั้งในภาษาเขียนและภาษาพูด หรือมักปรากฏเฉพาะในภาษาพูดและเป็นภาษาไม่สุภาพตามที่พรทิพย์ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ นั้น น่าจะอธิบายเพิ่มเติมได้โดยใช้แนวทางการศึกษาเชิงวินบัญญัติศาสตร์ (Pragmatics) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในบริบทของการสื่อสาร โดยเฉพาะทักษะเกี่ยวกับความสุภาพซึ่งนักวินบัญญัติศาสตร์อธิบายว่าไม่ใช่พฤติกรรมที่กระทำกันเป็นนิสัย แต่ต้องได้รับการปลูกฝังกันมาและทำให้ผู้ใช้ภาษามีเหตุผลที่จะเลือกใช้กลวิธีที่จะให้บรรลุเป้าหมายการสื่อสารของตน ความสุภาพจึงไม่ได้เกี่ยวพันเฉพาะปรากฏการณ์ทางภาษาแต่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับกิจกรรมและสถาบันต่างๆ (กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์, 2542, 4)

เมื่อพิจารณาการใช้คำอุทานในภาษาไทย จะเห็นว่าข้อสังเกตของพรทิพย์น่าสนใจไม่น้อย เห็นได้จากการจัดให้คำอุทานบางคำเป็นภาษาที่สุภาพ เช่น โอ้! พุทโธ่! คุณพระช่วย! อนิจจัง! อนิจจา! โอ! เอ๊ะ! ฯลฯ น่าจะเป็นเพราะคำอุทานเหล่านี้แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดในระดับกลางๆ ไม่คุกคามหรือบีบบังคับอีกฝ่าย ขณะที่คำอุทานบางคำ เช่น โอ้โฮ! อื้อฮือ! เฮ้ย! ว้าย! จริงเธอเนี่ย! เหวอ! โอ้เว้ย! ฯลฯ พรทิพย์เห็นว่าส่วนใหญ่ค่อนข้างจะไม่สุภาพและมักใช้ในภาษาพูด ทั้งนี้ น่าจะเนื่องมาจากพรทิพย์คำนึงถึงเรื่องความเหมาะสมในบริบทการใช้คำอุทานเหล่านี้มาประกอบกัน แต่กระนั้นคำอุทาน

บางคำเมื่อมีการเปลี่ยนเสียงให้สูงหรือต่ำก็อาจสื่ออารมณ์รวมถึงท่าทีของผู้พูดแตกต่างกันได้ด้วย เช่น จริงเธอเนี่ย! เทียบกับ “จริงเธอ!”

น่าสังเกตว่าสังคมไทยมักให้ความสำคัญกับเรื่อง “กาลเทศะ” ค่อนข้างมาก และบางครั้งก็ใช้เป็นเกณฑ์จำแนกคุณภาพของบุคคล ทั้งนี้ น่าจะโยงได้ว่าคนไทยนิยมผู้ที่มีวิจรรย์ญาณซึ่งรู้จักแยกแยะความควรไม่ควรออกจากกันได้ตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้ ความสุภาพในการใช้คำอุทานตามมุมมองของคนไทยจึงมุ่งเน้นให้ผู้พูดรู้จักระงับอารมณ์ส่วนตนและมุ่งแสดงท่าทีด้านบวกต่อผู้อื่น แนวคิดนี้สอดคล้องกับความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1978, 1987) ที่ว่าความสุภาพเกิดจากการที่ผู้ใช้ภาษาต้องการรักษาหน้าหรือต้องการรักษาภาพลักษณ์สาธารณะของบุคคล (public self image) การใช้ภาษาจึงไม่เพียงแต่ต้องการแลกเปลี่ยนข้อมูล ขอความช่วยเหลือ สารภาพผิด หรือเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ผู้ใช้ภาษายังมุ่งรักษาหน้าของตนและของผู้อื่นไว้ด้วย ดังนั้นการเลือกใช้ภาษาจึงผ่านการคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลและเป็นการกระทำที่มีเป้าหมาย (สรุปความจากกฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์, 2542, 10)

กล่าวได้ว่าแนวคิดดังกล่าวเน้นปัจจัยกำหนดในการใช้ภาษากับบริบททางสังคมของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน และในฐานะที่ผู้ฟังหรือผู้รับสารเป็นสมาชิกในสังคมเดียวกันกับผู้พูด ผู้ฟังย่อมตีความได้ว่าผู้พูดมีเจตนาใด และผู้ฟังจะแสดงปฏิกิริยาใดติดตามมา บริบทการใช้ภาษาจะชี้ให้เห็นว่าคุณสนทนามุ่งจะรักษาหน้า หักหน้า หรือให้อีกฝ่ายได้หน้า เสียหน้า เป็นต้น บางครั้งคำที่เคยใช้พูดกันเป็นปกติในกลุ่มเพื่อนสนิท เช่น วะ เว้ย โว้ย ฯลฯ จึงอาจกลายเป็นคำที่แสดงความไม่สุภาพได้ เนื่องจากผู้ฟังเห็นว่าผู้พูดกำลังคุกคาม “หน้า” ของตน ดังตัวอย่างที่หลายคนคงเคยได้ยินและมักนำมาเล่าสู่กันฟังคือ เมื่อคนหนึ่งอุทานว่า “วะ” อีกฝ่ายก็ท้วงว่า “ทำไมต้องวะด้วยโว้ย” และได้รับคำตอบกลับมาจาก “เอ็งอย่าโว้ยซิวะ” คนฟังจึงย้อนไปว่า “เอ็งก็อย่าวะซิเว้ย”

ด้วยเหตุที่การตีความของผู้ฟังในบริบทที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งใช้กำหนดความสุภาพ เราจึงมักพบได้เสมอว่าคำอุทานซึ่งเคยใช้พูดกันเป็นปกติ

หากอยู่ต่างบริบทก็อาจกลายเป็นอีกคำหนึ่งซึ่งผู้ฟังเข้าใจว่าผู้พูดมีอาการหงุดหงิดและกำลังแสดงอาการไม่สุภาพต่อตน เมื่อมีการตอบโต้กลับไปด้วยอารมณ์เดียวกันนั้นก็ย่อมหมายความว่าทั้งคู่ต่างกำลังมีการคุกคาม “หน้า” ของกันและกันอยู่ ดังนั้นการพิจารณาว่าคำอุทานใดแสดงความรู้สึกหรือไม่นั้นจึงขึ้นอยู่กับบริบทของการใช้ภาษาเป็นสำคัญ ในแง่ที่ว่าผู้รับจะตีความเจตนาในการใช้ภาษาของผู้ส่งสารไปเป็นเช่นไร

คำอุทาน: ถ้อยคำขูรของสื่อมวลชน

ในปัจจุบันสื่อมวลชนหลายแขนงได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้คนในสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่กระนั้นก็เชื่อว่าสื่ออื่น ๆ จะด้อยความสำคัญลงไป โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ซึ่งยังเป็นที่ต้องการของผู้อ่านอยู่ในระดับสูง เนื่องจากเป็นสื่อราคาถูก สามารถซื้อหามาอ่านกันได้โดยสะดวก และมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาน้อยกว่าสื่อประเภทอื่น รวมทั้งยังดึงดูดใจผู้อ่านได้ทั้งภาพและภาษา หนังสือพิมพ์จึงยังคงมีบทบาทอยู่ในหมู่ผู้อ่านมาอย่างต่อเนื่อง

กล่าวกันว่าภาษาหนังสือพิมพ์เป็นภาษาเฉพาะกิจที่มีความแปลกเด่นกว่าภาษาโดยทั่วไป ที่เห็นได้ชัดคือภาษาพาดหัวข่าว ซึ่งเป็นภาษาที่ค่อนข้างห้วนหรือหยาบและมุ่งเร้าใจผู้อ่านเป็นหลักเพื่อหวังผลทางการค้า เพราะพาดหัวข่าวจะเป็นจุดแรกที่กระทบใจผู้ซื้อได้ง่าย ดังตัวอย่างการใช้ภาษาของสื่อมวลชนเมื่อหลายปีก่อนได้นำคำอุทาน “ยี้” มาใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่อสื่อภาพการทำงานที่ล้มเหลวของรัฐบาลในยุคนั้น รวมทั้งยังใช้เรียกบุคคลบางคนที่มีความผิดกรรมอันไม่พึงประสงค์ เช่น รัฐบาลยี้ รัฐมนตรียี้ ส.ส.ยี้ ฯลฯ คำว่า “ยี้” จึงกลายเป็นคำติดปากของคนส่วนใหญ่ในเวลาต่อมา และยังเป็นคำที่สื่อความหมายได้หลากหลายทั้งเอือมระอา รังเกียจ ขยะแขยง ฯลฯ

น่าสังเกตว่าพื้นที่ในหนังสือพิมพ์เป็นการสมมติความสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน คอลัมน์ต่างๆ จะบอกระยะห่างที่ไม่เท่ากัน บางคอลัมน์ต้องการรักษาระยะห่างเอาไว้ การใช้ภาษาก็จะมีลักษณะเฉพาะปรากฏอยู่ แต่บางคอลัมน์ต้องการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง

ผู้เขียนกับผู้อ่านให้มากขึ้น เช่น คอลัมน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงทัศนะทางการเมือง คอลัมน์เกี่ยวกับบุคคลในแวดวงสังคมและวงการอาชีพต่างๆ บริบทเหล่านี้ นอกเหนือจากการบอกเล่าเรื่องราวโดยทั่วไปแล้ว ผู้เขียนยังต้องการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน วิธีหนึ่งที่มักพบได้ก็คือใช้คำอุทานแทรกไว้ในเนื้อหาเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านรู้สึกเป็นกันเองกับผู้เขียน และอยากติดตามอ่านเรื่องราวต่อไป ดังตัวอย่างคอลัมน์ “ประทีปส่องใจ” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันอาทิตย์ที่ 13 มกราคม 2545 ตอนหนึ่งว่า

“ก็เดี๋ยวนี้จะไม่ให้คนเราวิตกกังวลหรือประหวั่นพรั่นพรึงได้ไง ในเมื่อเงินทองนับวันมีแต่จะร่อยหรอ แกรมความมั่นคงในหน้าที่การงานก็ไม่มี อากาศประสาทดก... เอ๊ยขออภัย ควรเขียนว่าประสาตกิน (เดี๋ยวจะไม่สุภาพ) ประกอบกับมือไม้สั่น และใจหวิวๆ จึงเกิดขึ้นเป็นประจำ” (การเน้นคำอุทานเป็นของผู้เขียนบทความนี้)

คำอุทาน “เอ๊ย” ที่ผู้เขียนเลือกนำมาใช้ในบริบทดังกล่าวเพื่อกลบเกลื่อนถ้อยคำไม่สุภาพ และอีกทางหนึ่งยังมุ่งสร้างความเป็นกันเองกับผู้อ่านและช่วยคลายความเคร่งเครียดของเนื้อความลง นอกจากนี้เมื่อผู้เขียนต้องการเพิ่มความเข้มข้นทางอารมณ์ให้แก่ผู้อ่านก็อาจทำด้วยคำอุทาน เช่น การใช้คำอุทานจากคอลัมน์ “บุคคลในข่าว” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับเดียวกันมีว่า

“บอกตรงๆ ว่าเห็นการทำงานของ 5 แมวสีเทา แล้วทำให้อาลัยอาวรณ์ กกต. ชุดที่มี ยุวรัตน์ กมลเวช ยืนเอามือล้วงกระเป๋ากางเกงแกล้งขำไลบ้นักการเมือง ชี้โก่ง เหลือเกิน พับผ้าซิเอ้า!!!”

“...ควรจะประสานงานกันให้ดี อย่าไปทำงานซ้ำซ้อนกัน มันเสียเวลาคนที่ต้องคอยมาชี้แจงรู้บ้างรีเปล่า ฮ่วย!!!”

ในบริบทของการสื่อสารที่ส่งผ่านจากผู้พูดมาสู่ผู้ฟังด้วยตัวอักษร ผู้ส่งสารหรือผู้เขียนจำเป็นต้องเลือกใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้มากที่สุด แต่อีกแง่หนึ่งผู้เขียนย่อมตระหนักว่า พื้นที่เสมือนจริงเช่นนี้ยังมีอีกบริบทหนึ่งซ้อนทับกันอยู่ นั่นคือระยะห่างระหว่างตนเองกับผู้อ่าน การแสดงทัศนะต่อ

บุคคลหรือต่อบางเหตุการณ์ แม้บางครั้งจะกระทำโดยการใช้คำอุทานเพื่อเสริมท่าทีของผู้เขียนให้ชัดเจน แต่บางครั้งเพื่อกันตัวเองออกห่างจากการรุกร้าพื้นที่ของผู้อื่นผู้เขียนก็อาจแทรกคำอุทานเข้ามาในเนื้อความ เพราะนอกจากจะช่วยสร้างความเป็นกันเองแล้ว บางคำยังสื่ออารมณ์ขัน และสามารถใช้กลบเกลื่อนเจตนาบางอย่างของผู้เขียนได้อีกด้วย ดังตัวอย่างการใช้คำอุทานในคอลัมน์ “สำนักข่าวหัวเหียว” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันพุธที่ 16 มกราคม 2545 ความตอนหนึ่งว่า

“เพราะคนที่โดนใบแดงสองแรงแดงกลายเป็น “นายมงคล บุพศิริ” ส.ส.นครพนม พรรคความหวังใหม่ กับ “นายณรงค์กร ชาวสันติ” ส.ส.เพชรบูรณ์ พรรคไทยรักไทย ไปซะดื้อๆ

โอมมะลึกก็กี่ยัยละท่าน??

“เสียดาย...ถ้ามาหาซะตั้งแต่เนิ่นๆ หลวงพ่อจะเสกใบเหลืองให้กลายเป็นกระดาษทิชชู??

แน่ะ...ว่าไปโน่น”

(ในที่นี้ผู้เขียนบทความเลือกเน้นเฉพาะคำอุทาน)

จะเห็นว่าในหนังสือพิมพ์อันเป็นพื้นที่เสมือนจริงระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง คำอุทานมีหน้าที่สำคัญในการช่วยลดความห่างไกลให้น้อยลง แม้ผู้พูดกับผู้ฟังจะไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง แต่ก็ดูเหมือนจะสนิทสนมกันได้ โดยการใช้คำอุทานช่วยสร้างบรรยากาศเคร่งขรึมและจริงจังให้คลายลง เช่น ในคอลัมน์บันเทิง “ก๊ากก็ช่วยเกา” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันพุธที่ 16 มกราคม 2545 มีว่า

“สวัสดิ์คะ พี่ก๊ากก็ สาวสวย 2000 ปี เอ๊ย! ปี 2000”

“ฉบับที่สอง ร้อนร้อนแรงมาจากคุณน้อง แอ้ม เด็กบ้านโป่ง โน่น...น แน่ะ”

“พี่ก๊ากก็เคยเจอพี่อ้นมั๊ยคะ? โอ๊ย...ย เจอบ่อยจ๊ะ”

“ปิดท้ายด้วยอาการคันในต้นมาจากคุณน้องเกื้อ นครศรีธรรมราช อ้าว...ว ว่าหรือ”

“แหม! คุณน้องนี่ช่างสังเกตเนอะ ไ้เรื่องอย่างนี้ มันแล้วแต่สไตล์”

กล่าวได้ว่าการใช้คำอุทานในหนังสือพิมพ์ แม้จะมีลีลาเฉพาะของผู้เขียนแต่ละคน ทำให้การเลือกใช้คำอุทานแตกต่างกันไปบ้าง แต่จุดมุ่งหมายที่ดูจะไม่ต่างกันนักก็คือ หน้าที่ของคำอุทานในการช่วยเพิ่มอรรถรสให้แก่ “สาร” ที่ผู้เขียนต้องการสื่อไปยังผู้รับ ทั้งนี้ผู้เขียนย่อมคำนึงถึง “เทศะ” หรือระยะห่างระหว่างตนเองกับผู้อ่าน คำอุทานจึงมีบทบาทในการช่วยลดความรุนแรง เพิ่มความเข้มข้นให้ถ้อยคำ รวมทั้งยังช่วยสร้างอารมณ์ขัน ดังจะเห็นได้จากการใช้คำอุทานที่ผู้เขียนเลือกใช้คำอุทานที่มีเสียงแปลกๆ หรือมีการบิดผันรูปเขียนของคำอุทานให้ต่างไปจากการเขียนปกติ กลวิธีเหล่านี้มุ่งดึงดูดใจผู้อ่านให้นึกอยากติดตามเรื่องราวที่ผู้เขียนจะนำมาเล่าสู่กันต่อไป

สรุป

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าคำอุทานเป็นคำที่น่าสนใจไม่น้อย นอกจากบทบาทในทางไวยากรณ์ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อนักภาษาในการจัดระเบียบถ้อยคำให้เป็นระบบแล้ว ความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับเจ้าของภาษา ทำให้คำอุทานแสดงทั้งลักษณะเฉพาะของผู้ใช้ และลักษณะโดยรวมของสังคม นอกจากนี้ในสื่อมวลชนบางประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ ยังใช้คำอุทานเพื่อสร้างบรรยากาศให้ดูเหมือนจริงมากขึ้น บางครั้งผู้เขียนก็ใช้แต่งแต้มเนื้อความเพื่อให้มีอรรถรสทางอารมณ์อันหลากหลาย แต่บางครั้งก็ใช้เพื่อกลบลดความรุนแรงอันจะเกิดตามมา

คำอุทานในภาษาไทยยังมีอีกหลายแง่มุมที่กำลังรอให้ผู้สนใจหยิบยกมาศึกษากันอย่างจริงจัง แม้จะเป็นเพียงคำที่มนุษย์กำหนดสมมุติขึ้น แต่อาณาภาพทางการสื่อสารของคำอุทานก็ไม่ด้อยไปกว่าคำอื่นๆ ที่มีใช้กันอยู่ คำอุทานจึงเป็นคำที่มีลักษณะพิเศษในภาษาที่มนุษย์รู้จักเลือกนำมาใช้สื่อความหมายระหว่างกันได้อย่างชาญฉลาด

เอกสารอ้างอิง

กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์. (2542). เอกสารประกอบการสอนรายวิชาวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ ภาคปลาย ปีการศึกษา 2542. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นววรรณ พันธเมธา. (2527). ไวยากรณ์ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- บรรจบ พันธเมธา. (2529). ลักษณะภาษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรทิพย์ เฉิดฉินนภา. (2544). ข้อสังเกตเรื่องคำอุทาน. วารสารวรรณวิทัศน์, 1(พฤษภาคม), 170-173.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. (2541). ภาษาศาสตร์ภาษาไทย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลาว คำหอม. (นามแฝง). (2543). ฟ้าบ่กั้น. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: แพรวล้านกพิมพ์.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2541). ภาษาศาสตร์สังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม วโรดมสถิตดิษฐ์. (2542). ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (2538). หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เอมอร ตรุวิเชียร. (ม.ป.ป). ภาษาศาสตร์เชิงสังคม. ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Hymes, D. (ed.). (1964). **Language in Culture and Society**. New York: Harper & Row.
- Levinson, Stephen C. (1983). **Pragmatics**. New York: Cambridge University Press.
- Paul, Simpson. (1993). **Language, Ideology and Point of View**. London: Routledge.